

Віра ОСАДЧА

кандидат мистецтвознавства,
професор кафедри теорії та історії музики та
кафедри естрадного та народного співу
Харківської державної академії культури,
заслужений діяч мистецтв України

ПРО ЗБЕРЕЖЕННЯ ФОЛЬКЛОРНИХ АРХІВІВ УКРАЇНСЬКИХ ДОСЛІДНИКІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

Із перших днів повномасштабного вторгнення російських загарбників на територію України в лютому цього року перед фольклористами постало завдання збереження фольклорних фондів польових експедиційних записів в режимі онлайн.

Одною з оперативних і великих за охопленням кількості дослідників фольклору виявилася створена в Месенджері фейсбук група Бекапи для порятунку записів. Її було створено 24 лютого 2022 року. До спілкування залучилися більше 40 українських музикознавців – фольклористів. Вражає оперативність, згуртованість наукової громади, а також кількість пропозицій від наукових організацій та установ в цьому проблемному питанні.

Уже 24 лютого, в перший день повномасштабної війни Росії в Україні через онлайн пошту було розповсюджено звернення української фольклористки Ірини Волошиної. Вона навчається на PhD програмі та працює в Індіанському Університеті у США на кафедрі фольклору та етномузикології.

Повідомлення за великою кількістю адрес переслала львівська дослідниця Лариса Лукашенко. Ірина Волошина повідомила, що до неї «звернулася група українських дослідників – фольклористів, етномузикологів, етнологів – і попросили знайти безпечне хмарне середовище за межами України, аби вберегти їхні експедиційні матеріали від можливого знищення або пошкодження під час пожеж, вибухів, кібератак, мародерства тощо. Відгукнулися й поділилися безкоштовним та необмеженим місцем на гугл-диску мої колеги із Американської Асоціації Фольклористів (American Folklore Society), коли я до них звернулася».

Оперативно відповідаючи на звернення групи українських фольклористів, Американська асоціація фольклористів, яка базується при кафедрі фольклору та етномузикології Індіанського університету

надала безкоштовно можливість зберегти резервні копії експедиційних записів українських дослідників в їхньому онлайн-сховищі. Ірина Волошина взяла на себе обов'язки модератора цього проекту. В листуванні групи «Бекапи для порятунку записів» протягом кількох місяців обговорювалися правові та технічні питання.

До кола учасників постійно приєднувалися нові збирачі фольклору. Особливо цей проект був актуальний для тих, хто зберігає оригінали записів на жорсткому диску комп'ютера. Так як відповідь на пропозицію зробити копії записів в онлайн-сховищі була надана терміново, умови зберігання і режим доступу до файлів формувалися паралельно, наближено до сучасних норм авторського права. Зокрема, в окремому листі технічні співробітники фонду повідомили про умови збереження авторських прав на оригінали аудіозаписів кожного дослідника: до папок із файлами мав доступ тільки сам дослідник або співробітники бібліотеки університету.

Для оперативності суто технічно надали простий доступ до гугл-драйву з необмеженою пам'яттю, щоби фольклористи мали можливість завантажувати туди власні матеріали. Паралельно всі матеріали дублювалися в бібліотеці університету.

12 квітня Ірина Волошина розмістила в групі повідомлення про підтримку українських дослідників із боку Мічиганського університету: «Мічиганський Університет (дуже хороший університет із сильною українською науковою громадою) готовий прийняти трьох українських науковців, які постраждали від війни. Серед вимог – усне та письмове володіння англійською мовою» Також від наукових організацій та навчальних закладів Литви, Польщі, Словаччини були оголошені пропозиції продовжити наукові дослідження та навчання за PhD програмами з наданням житла та умов для здійснення фольклористичної роботи, етномузикознавчих досліджень. В повідомленні від Катерини Гапікової від 1.03.2022 р., яке переслала львівська дослідниця Лариса Лукашенко, містилися пропозиції від Словацької академії наук: «Словацька Академія Наук (САН) з увагою стежить за подіями в Україні й пропонує руку допомоги українським дослідникам та дослідницям, а також студентам та студенткам докторантських студій. САН буде продовжувати створювати належні умови для роботи та навчання тих, хто наразі працює та навчається в її лавах, а також для новоприбулих наукових працівників та працівниць, докторантів та докторанток із України.» Академія надаватиме фінансову підтримку

докторантам та молодим дослідникам, які зможуть продовжити навчання та дослідження в Словаччині».

Можливістю зберегти оригінали польових записів на жорсткому диску комп'ютера скористалася більше 40 українських фольклористів. Також в групі Бекапи для порятунку записів анонсуються семінари з досвіду архівної організації польових фольклорних фіксацій і матеріалів. Так, 18 травня 2022 р. відбувся веб-семінар Андрія Вовчака, співробітника Лабораторії фольклористичних досліджень Львівського університету ім. Івана Франка. Він доповів, як у домашніх умовах оптимально укласти на власному комп'ютері файли польових фольклорних матеріалів. На семінарі А. Вовчак підкреслив важливість уніфікації засобів опису матеріалів фольклорних експедицій для створення професійного цифрового фольклорного архіву.

8 червня 2022 р. відбувся онлайн-семінар за участі Олександра Маханця, керівника проекту «Міський медіаархів» центру міської історії м. Львова. Тема доповіді: Керування та впорядкування цифрових архівів: досвід роботи з Collective Access.

Учасники групи «Бекапи для порятунку записів» використовували цю платформу для спілкування з нагальних проблем фольклорних фондів, якими вони опікуються.

Харківська дослідниця та етноспівачка Галина Лук'янець відома не тільки як багаторічний керівник дослідницько-виконавського гурту «Муравський шлях» Обласного організаційно-методичного Центру культури і мистецтв, але і як науковець – упорядник цифрового фольклорного архіву Центру, що опрацьовується співробітниками лабораторії нематеріальної культурної спадщини. Г. Лук'янець розмістила в групі матеріали для проведення опитування для користувачів сайту «Цифровий архів Слобожанщини та Полтавщини» з метою покращення умов користування цього популярного архіву, що узагальнив збирацьку діяльність харківських фольклористів за період 70-рр ХХ – початку ХХІ ст.